

Vývoj teorií soukromého práva a právo poplatkové.

Dr. K a z i m í r Č a k r t.

(Dokončení.)

V oboru veřejného práva nastává obrát teprve po konstitučních bouřích v roce 1848. U poplatkového práva jest toho dokladem zákon z r. 1850. Proto se také praví v přednesu ministerské rady (»Alleruntertänigster Vortrag des treugehorsamen Ministerrates«), kterým byla předložena panovníkovi osnova poplatkového zákona, že tento zákoník není v žádné souvislosti s patentem z r. 1840. Přednes ministerské rady jest úplně proniknut liberalistickým duchem, i když jest na něm podepsán na prvním místě ministerský předseda Schwarzenberg. Tak na př. se v něm považuje za charakteristické pro spořádaný stát, že v něm stoupá cena půdy, klesá úroková sazba a mzdy. Mluví se o jmění národním, ne jmění mocnářství, jak to činila merkantilistická literatura. Vnější úzká spojitost tohoto zákona s občanským zákoníkem jest v něm stále zdůrazňována. Avšak jest zde snad ještě o mnoho větší vnitřní spojitost.⁸⁾ Podobné politickoprávní ideje, které ovládají občanský zákoník, ovládají také tento přednes. Působí zde též Rousseauovské učení o smlouvě společenské vedle zásady uznání lidských práv. Přednes ministerské rady se opět vrací k postulátům asurační teorie, kterou můžeme pokládati za jeden z legislativních principů liberalismu v nejužším smyslu: stát jako ochránce právního řádu jest nucen touto svou povahou chrániti více majetné, neboť oni mají více statků, více předmětů právní ochrany. Jsou proto také povinni odvésti větší dávky.⁹⁾

Za konstitučních reforem let 1848/49 došlo také k vyvazení půdy a zrušení posledních zbytků vrchnostenské justice; následkem toho byla inkamerována další dávka, laudemium, v podobě poplatků z převodu nemovitostí a reformovány soudní poplatky. Když pak zase na druhé straně došlo k reakci a k posílení centralisačních snah a když v roce

⁸⁾ Také autoři poplatkového zákona* pokládali soukromé vlastnictví za vrchol hodnot: »Alle Zivilrechte, hauptsächlich das Inbegriff derselben, das Eigentum . . .«

⁹⁾ Z toho se také dedukovala větší jejich kontrola užití těchto dávek, větší zastoupení v parlamentu, větší politická moc.

1853 byla rozšířena platnost obč. zákona i na Uhersko, nebylo překážek, aby i v uherských zemích neplatil rakouský poplatkový zákon, zavedený tam již patentem z 2. VIII. 1850 č. 329 ř. z.

Opření poplatkového zákona o zásady a znění obč. zákoníku¹⁰⁾ jest zřejmo nejen z přednesu ministerské rady, nýbrž po stránce vnější potvrzeno to jest textací poplatkového zákona, zejména jeho § 1, který mluví o založení, přenesení, utvrzení atd. práv. Výčet této věty se shoduje úplně s postupem, jak jest probíráno obligační právo obč. zákoníku: kap. 17 jedná o smlouvách vůbec a o založení práv (§ 861: »Kdo projeví, že přenesse na někoho jiného právo...«). V III. dílu pojednává se o utvrzení osobních majetkových práv, pak o změně a zániku jejich. Že se poplatkové právo opírá právě o obligační právo, to jest pochopitelné: vždyť i tam, kde § 1 popl. zákona mluví o zpoplatňování převodu vlastnického práva, nezpoplatňuje se tento převod, nýbrž titul k němu, tedy pouhá obligační stránka právního jednání, nikoli soluční. Proto se nám také na první pohled zdá § 1 popl. zákona nelogickým, když z něho můžeme vyčísti, že se na př. zpoplatňuje právní jednání o převodu vlastnictví, jímž se nějaké právo utvrzuje; první odst. § 1 písm. A byl prostě mechanicky okopírován podle obč. zákoníku a proto se jeví logický rozpor mezi jeho zněním a zněním oddílu č. 1 a 2 tohoto paragrafu písm. A. Stejně patrná je souvislost poplatkového práva s názorem obč. zákona, mluví-li tento o zániku a novaci závazku. V obč. zákoníku se u pojmu plnění uplatňuje hospodářské hledisko: plnění nastává, když příslušný statek se dostane z majetkové sféry dlužníka do majetkové sféry věřitele. Proto obč. zákoník považuje na př. novaci za pouhou změnu závazku, ač právně zde zaniká starý závazek a vzniká nový. Stejně i popl. zák. uvádí, že i takové změny závazku, jako jest novace, podléhají poplatku (§ 38). Poplatkový zákon tedy, jak jest patrné z § 1, se přizpůsobuje systému subjektivních práv, na nichž jest vybudován obč. zákon. Právě-li se: »K a ž d é právní

¹⁰⁾ »Občanskými zákony«, o kterých mluví § 1 popl. z., není míněn ovšem jenom občanský zákoník, vždyť v cit. přednesu se mluví obecně o civilních zákonech, nikoli o občanském zákoníku; avšak právě na něm můžeme nejlépe studovati vzájemný poměr poplatkového a soukromého práva.

jednání, kterým se zakládají atd. práva«, znamená to mimo jiné též uznání zásady obecné závaznosti smluv, která dochází výrazu v obč. zákoně, znamená to však také odchýlení se od zásady, na které jest vybudován poplatkový sazebník. Zajímavá jest v tom ohledu genese § 1, pokud na ni můžeme souditi z Kremerova komentáře k patentu z r. 1840 (*Erörterung des Stempel- und Tax-Gesetzes*). Patent z r. 1802 sice svým slovním zněním zpoplatňoval jen průvodní listiny o právním jednání, avšak již tehdy podle obsahu jeho ustanovení podléhaly poplatku jednak spisy, podle jejichž obsahu se nabývá nějakého práva nebo se podstoupí nějaký závazek, jednak listiny, které slouží za důkaz o uzavření obchodu nebo na obranu nároku. Uvedené spisy podléhaly poplatku stupnicovému, listiny, vyhotovené při příležitosti právního jednání, obyčejnému kolku. Kodifikační princip patentu z r. 1840 pak směřoval k tomu, aby zpoplatněny byly v zásadě jen listiny, a to 1. takové, kterými se nabývá právo nebo podstoupí závazek, 2. které slouží za průvodní prostředek a 3. jiné listiny. Mluví-li se zde o právu, má to podle právní terminologie a zásad té doby — podle kterých, jak jsem již uvedl, jest vybudován ještě náš sazebník — stejný význam, jako *actio* římského práva. V našem poplatkovém právu však pojem »práva« má již zcela jiný obsah vzhledem k významu, který mu přikládá obč. zákoník; že slovo »právo«, jak jest užito v § 1, opravdu naprosto nelze ztotožniti s pojmem *actio*, nároku, toho se dotknu ještě později. Autoři našeho poplatkového zákona ovšem, zdá se, si toho rozdílu nebyli vědomi, nýbrž našedši slovo »právo« v dřívějších poplatkových zákonech i v platných obč. zákonech, bez rozpaků ho užili při nové kodifikaci poplatkového práva.

Hledíme-li k finančně vědecké povaze dávek, upravených v našem poplatkovém zákoně, pozorujeme, že tento paragraf jest nesprávně stylisován. Předmětem dávky u stupnicových poplatků není právní jednání, jak se mylně domnívali stoupenci asekurační teorie, nýbrž pohyb majetku (jak správně jest uvedeno pod písm. B § 1 popl. zák. u procentních poplatků, nikoli však pod č. 1 písm. A, ač jeho slovní znění by na to ukazovalo). Ovšem autoři popl. zákona chtěli také zdaniti majetek, resp. jeho posun, nebyli si toho však zcela vědomi. Vždyť, jestliže chtěli zpoplatniti právní jednání

soukromoprávní, byla jistě rozhodující okolnost, že v soukromém právu jde většinou o přesuny majetkové. Nepřehlédli však v první řadě k tomu, že obč. zákoník zná jednak práva osob (na jméno, rodinná atd.), jednak práva majetková. I osobních práv lze nabýti právním jednáním, na př. u adopce; autoři popl. zákona měli však zřejmě — vzhledem k účelu zákona — na mysli jen práva majetková, jednalo se jim o zachycení oběhu jmění v pravidelném hospodářském životě, kterýžto oběh se zpravidla uskutečňuje právními jednáními. Mluví se proto též v § 1 o právech z právních jednání, nikoli tedy ze zákona, t. j. z nedovolených činů nebo z quasikontraktů. Zpoplatňována jsou i právní jednání jednostranná, neboť i s nimi počítá poplatkový zákon (viz § 64 č. 2, ve kterém se mluví ovšem nepřesně o listinách z jednostranně závazných právních jednání; jinak toto ustanovení míří na abstraktní právní jednání). Celkem má však jednostranné právní jednání pro poplatkové právo malý význam, protože se objevuje v našem soukromém právu ojediněle a pokud se vyskytuje, jest zvlášť upraveno v sazebníku. Zpoplatnění právních jednání jen potud, pokud má za předmět práva majetková, odporuje do určité míry asekurační teorii, jelikož přece stát chrání i práva osobní. Musíme však mít na mysli názory přirozenoprávní školy. Práva osoby jsou většinou práva vrozená; proti nim stojí práva majetková, práva nabytá na základě právních předpisů.¹¹⁾ Že se autorům poplatkového zákona jednalo o zpoplatnění majetku, to se konečně také výslovně uvádí ve zmíněném již přednesu ministerské rady; tam se dokonce vytýká zákonodárci z r. 1840, že se příliš držel asekurační teorie.¹²⁾ Ostatně jest patrno také z § 64 č. 1 písm. a, že autorům poplatkového zákona nešlo v první řadě o právní jednání, o osoby na něm zúčastněné; zde se totiž postihuje výstavce listiny A dále: byla-li listina vystavena bez plné moci, ale je-li právní jednání *ve prospěch* toho (jde ovšem o prospěch majetkový), pro něž byla vystavena, jest

¹¹⁾ V sazebníku se sice také mluví o zpoplatnění listiny, obsahující smlouvu a adopci; ta však podléhá poplatku pevnému, tedy listinnému, nikoli stupnicovému. V zásadě pak se zpoplatňují stupnicovými poplatky jen právní jednání (§ 4 písm. B); jde-li o právní jednání neceitelné, platí se jen poplatek z listiny, tedy pevný.

¹²⁾ K tomu ovšem srv. kritické poznámky Kremerovy v cit. komentáři.

také povinen k placení poplatku (§ 65).¹³⁾ Jest tedy § 1 popl. zákona — pokud se týče osobních práv — příliš široce textován, pokud se omezuje na právní jednání, příliš úzce, protože se zpoplatňují i listiny, neobsahující právního jednání (s. p. 19/101). Autoři poplatkového zákona totiž přes to, že zpoplatnili obligační stránku smlouvy (a ta zasahuje též utvrzení, změnu a postup práva), titul, mířili ke stránce soluční, a to na určité kvalifikovaný obsah její, na přenesení majetkových hodnot. Jak jest zřejmo z dalších paragrafů popl. zákona, pokládali dokonce za samozřejmé, že každému právnímu jednání jest inherentní určité plnění, které má hodnotu cenitelnou nebo neocenitelnou v penězích (§ 17), že jim šlo jen o tu součást právního jednání (§ 19), tedy jen o určitý druh právního jednání. Proti asekurační teorii svědčí také okolnost, že, jak vyplývá z §§ 52 a 53 popl. zákona, jest plnění oceniti podle obecné hodnoty, ač zájem stran na právní ochranu jeho této nemusí odpovídati.

K zpoplatnění obligační stránky právního jednání, dávající titul, nikoli soluční, t. j. majetkového převodu, došlo z důvodů daňově technických. Nebylo přece možné, když se poplatek platil v kolcích, příp. odváděl v úplatě za kolkovaný papír, vyčkati přesunu majetkového a ten teprve postihnouti. Musilo se postihnouti právní jednání, dávající titul k tomuto posunu;¹⁴⁾ proto nazývá Troplong poplatkové právo právem nejvznešenější, jelikož jeho předmětem nejsou věci, nýbrž práva na věci, tedy abstrakta (viz předmluvu k úřednímu vydání poplatkového zákona z r. 1862). Jelikož daňově lze postihnouti takové právní jednání nejlépe při vyhotovení listiny, váže se také poplatková povinnost nejčastěji na její vyhotovení. Výjimku tvoří převody nemovitostí, protože tyto lze snadno kontrolovati na základě záznamu v pozemkových knihách; podobně jest tomu u zpoplatňování pozůstalosti, která se obyčejně soudně projednává atd. Jakousi nekonsekventnost, jakýsi argument a contrario proti našemu tvrzení můžeme viděti v zpoplatňování právního jednání o zániku práva. Ale i zde se již zpoplatňuje titul, dávající nárok na soluční právní jednání a

¹³⁾ Generelně jest ovšem tento § přizpůsoben § 1037 o. z. o.

¹⁴⁾ Tak lze pak rozuměti tomu, když na př. v § 73 popl. zákona výslovně se podotýká, že věc naprosto nemusí přejíti z jedné do jiné majetkové sféry, aby vznikla poplatková povinnost.

konečně jde o pouhou kautelu, totiž, aby bylo postiženo právní jednání i v případě, kdy se o vzniku závazku nevyhotovila listina. Jako přirozený doplněk těchto ustanovení můžeme považovati předpisy o zpoplatnění obchodních knih, kde je také možno zachytiti posuny majetkové, protože jde o výkazy o právních jednáních a jejich výsledcích.

Právní jednání musí býti platné, aby podle popl. zákona mohlo býti předmětem dávky; právě na tom základě lze předpokládati, že opravdu nastane příslušný přesun majetkový. Nastane-li ovšem zrušení smlouvy nebo nebylo-li plněno, nepřihlíží se k tomu z důvodů daňově technických. Pro tento princip byla rozhodující i jiná hlediska; tak na př., že u převodních poplatků se nepřihlíží ke zrušení smlouvy, to je reminiscence na dávku, ze které vznikly, totiž na *laudemium*, jež bylo jakýmsi uznávacím poplatkem za doby děleného vlastnictví středověku. Za svolení, dané tomu, kdo nemovitostí užíval, k jich převodu, se platil poplatek, nikoli za převod samotný. Konečně bylo při stanovení této zásady naše poplatkové právo ovlivňováno též asekurační teorií, které záleželo jen na tom, aby vzniklo platné právo, jež je chráněno právním řádem, na jeho plnění jí již nesešlo. Právě zde názorně vidíme, kolik zřetelů se uplatnilo při tvorbě popl. zákona; tento zákon naprosto není vypracován z jednotného hlediska, z toho pochází jeho nelogičnost.¹⁵⁾

Poplatkový zákon a poplatkový sazebník.

Největší vadou § 1 popl. zákona ovšem jest, že je v nesouhlasu s popl. sazebníkem. Popl. zákon byl vytvořen pod vlivem obč. zákona, sazebník sám jest přepracovaným vydáním starších kolkových zákonů, vytvořených za zcela jiných předpokladů. Popl. zákon činí předmětem dávky právní jednání, ovšem ve většině případů s podmínkou, že o něm byla vyhotovena listina. Sazebník naproti tomu činí předmětem poplatku namnoze listinu o právním jednání samotnou a někdy vůbec listiny, i když neobsahují právního jednání, jako na př. v s. p. 19/101. Gerstmann-Stern

¹⁵⁾ Podotknouti dlužno, že při novelisaci v roce 1862 se již více bral zřetel na skutečný převod majetkový; tak podle nové úpravy s. p. 19/101 A 1 se platí poplatek za poslední pořízení jen, nastává-li na jeho podkladě převod majetku.

(»Die gebührenrechtliche Behandlung des Kaufvertrages«) chtěli obejít tuto nesrovnalost tím, že tvrdili, že jde o dvojí právní jednání, jednak o takové, kterým se práva zakládají, utvrzují atd., jednak o jiné souběžné, totiž o právní jednání o vyhotovení listiny, a to prý jest předmětem poplatku. Toto tvrzení jest ovšem zcela nesprávné. Právní jednání jest právně závazný projev vůle, jímž se zakládají právně relevantní povinnosti. Vyhotovení listiny jest jen forma projevu vůle.

Jaký rozdílný význam má slovo »právo« v zákoně a jaký v sazebníku, o tom jsme již mluvili. K doplnění ještě uvádím, že popl. zákon celkem důsledně mluví o právech, sazebník pak obvykle o právech a závazcích.

Disparita o stanovení předmětu poplatku mezi popl. zákonem a sazebníkem vedla k dvěma různým teoriím. Tak Koczyński zastává mínění, že předmětem poplatku jest listina; většina autorů však pokládá za předmět poplatku právní jednání, u nás na př. Chochole. Při uvedených sporech se nemohlo dojíti snadno k vyjasnění, protože se pletla hlediska finančně právní a finančně vědecká. Kdybychom hleděli na § 1 popl. zákona čistě s hlediska právního, kdybychom se tedy dívali naň jako na normu, t. j. na hypotetický soud a pokládali jej za izolovanou normu, mohli bychom jeho obsah vyjádřiti asi takto: je-li stanovena platným soukromoprávním jednáním nějaká povinnost a vyhotoví-li se o tom jednání listina — to vše jest skutkovou podstatou — nastává povinnost platiti poplatek. Oba uvedené momenty ve skutkové podstatě spadají v jedno, je-li vyhotovena listina dispositivní. Stejně, převede-li se nemovitost, případně-li dědictvím někomu určitý majetek, vedou-li se záznamy o právních jednáních a jejich výsledcích obchodníky v obchodních knihách, vystaví-li se nějaké vysvědčení, učiní-li se nějaké podání, jedná-li úřad určitým způsobem na popud strany — nastává povinnost k placení poplatku. Nesmíme se dáti mýlit příliš stručnou dikcí tohoto paragrafu. Předmětem dávky (formálně, materiální jeho určení jest s hlediska právního nerozhodné), jest skutečnost, která zakládá povinnost k dávce. Tedy předmětem dávky nejsou na př. »obchodní knihy«, nýbrž skutečnost, že obchodníci vedou záznamy o právních jednáních v obchodních knihách.

Že do skutkové podstaty jest zahrnuto vyhotovení listiny, pro to se obecně uvádějí důvody daňově technické a historické (stupnicové poplatky se vyvinuly ze spotřební daně na kolkový papír). Nesmíme dále zapomínati, že roku 1850 platil ještě Josefínský soudní řád, upravený podle zásad legální průvodní teorie; také patent o řízení nesporném vyšel až po vydání popl. zákona (1854), stejně i notářský řád (1855). V oddílu č. 3 § 1 písm. A popl. zákona se sice praví výslovně, že poplatnost listiny nezávisí na tom, aby měla náležitosti potřebné k tomu, aby byla průvodem; toto omezení jest však vysvětlitelné důvody nejen fiskálními, nýbrž i ekonomickými; bylo totiž těžko zatížit finanční úřad při stanovení poplatkové povinnosti ještě řešením prejudiciálních otázek formálního práva, když už stejně musí řešiti prejudiciální otázky materiálního práva, totiž o jaké právní jednání jde, zdali jest platné atd. Hovělo právě asekurační teorii, že poplatnost právního jednání byla podmíněna vyhotovením listiny, na níž podle josefínského soudního řádu bylo především závislé soudní uplatnění nároku, plynoucího z právního jednání, listinou osvědčeného a tím i dovolání se ochrany státu. Vždyť listina, podmiňující poplatnost právního jednání, musila býti vždy listinou průvodní ve smyslu § 153 v. s. ř., t. j. musila býti způsobila k tomu, aby byla průvodním prostředkem, třebaž že nebyla k tomu účelu vystavena. Stejně bylo tomu u vysvědčení a obchodních knih (srv. § 64 č. 3 a 4 popl. zák.), vždyť podle čl. 34 obch. zák. tvoří obchodní knihy důkaz určitého druhu.

§ 1 není však izolovanou normou. Zdá se sice, že byl snad myšlen jako blanketní norma, jejíž konkrétní náplň by určoval sazebník. Jestliže autoři popl. zákona měli takový úmysl, pak svého účelu nedosáhli. Normy, obsažené v poplatkovém sazebníku, nejsou v podřadném poměru k cit. § 1, nejsou jim delegovány, nýbrž mu jsou adekvátní. § 1 a sazebník jsou tedy v logickém rozporu. Tato disparita se neomezuje jenom na rozpor, zdali předmětem poplatku jest listina nebo právní jednání, tentýž případ vidíme na př. u poplatkového ekvivalentu, jehož právní úpravu v sazebníku nelze rovněž subsumovati pod ustanovení § 1 popl. zákona. Konečně jsou v sazebníku předmětem poplatku někdy právní jednání, jejichž právní relevance není určena soukromopráv-

ním předpisem, nýbrž veřejnoprávním (na př. s. p. 86/40, písm. a), pozn. 1 a 2). Máme-li rozhodovati o tomto rozporu, musíme přihlédnouti k ustanovení § 2 popl. zákona a pokládati za závazná ustanovení sazebníku. To se podává již ze stylisace § 1. Tento předpis obsahuje totiž pouhé prohlášení, nestanoví žádných povinností. Takových tvrzení a programových prohlášení, které do zákona nepatří, jest v popl. zákoně několik. Jako příklad můžeme uvést § 30.¹⁶⁾ Ostatně i jako programové prohlášení jest význam § 1 nevalný, neboť nemůžeme z něho určití žádnou systematiku poplatkového práva.¹⁷⁾ Není-li tedy § 1 normou, může nám býti jen interpretační pomůckou, a to v různém ohledu. Normy o stanovení předmětu poplatku obsahuje obyčejně poplatkový sazebník, záleží tedy na tom kterém jeho ustanovení. Teprve když sazebník nic nestanoví, rozhoduje § 1 p. z. (stejně nálezy správ. soud. dvoru Budw. I č. 98/1877, Budw. XI 3566/1887). § 1 určuje také vznik poplatkové povinnosti, na př. pod písm. D čís. 3 stanoví, že při zápisech do obchodních knih jest rozhodná pro vznik poplatkové povinnosti skutečnost, že se zápis stal.

Správní soudní dvůr rozřešil konflikt, zdali předmětem poplatku jest listina nebo právní jednání, tak, že sice rovněž dal přednost ustanovením sazebníku, pokud by mezi nimi a § 1 popl. zák. nastala kolise. Jinak však považuje za předmět poplatku v zásadě právní jednání potud, pokud jest osvědčeno listinou. Obsah listiny jest rozhodující, právní skutečnosti mimo ni nepřicházejí při určení poplatkové po-

¹⁶⁾ Es wird Sorge getragen werden, dass sich jedermann gestempeltes Papier verschaffen könne und daß dasselbe durch eigens befugte Bestellte an durch Aufschriften kenntlich gemachten Orten um den Preis, welchen das Stempelwertzeichen angibt, verkauft werde.« Zde si zákonodárce sám ukládá povinnost. Právní význam má to jen potud, že vydá-li se prov. nařízení o prodeji kolků, nesmí býti v něm stanoven jiný způsob jich prodeje, který by odporoval předpisům paragrafu 30. — Stejně označení »poplatkový ekvivalent« v s. p. 57/106 má jen význam, že zákonodárce tuto dávku považuje za ekvivalent dědických poplatků a stejně může býti nesprávné.

¹⁷⁾ Na omluvu autorů poplatkového zákona lze uvést, že si byli vědomi jeho nedokonalosti, proto jej označili jako provisorní a zejména jej chtěli ještě doplniti systematickým sazebníkem. Popl. zákon musil býti na rychlo pořízen s ohledem na změny rakouského právního řádu po letech 1848/49. Stále rostoucí tíseň rakouských státních financí nedovolovala pak už přikročiti k radikální reformě, neboť zde byly jistě odůvodněné obavy, že by se uplatňovala snaha, tyto celkem nepohodlné dávky snížit (srv. Talíř: Poplatky a kolky v Rakousku).

vinnosti v úvahu (Lozinski č. 198). S tímto názorem nelze zcela souhlasiti: Vyhotovení listiny jest stejně jako uskutečnění právního jednání jen součástí skutkové podstaty, dávající vznik poplatkové povinnosti. Podle judikatury správního soudu však určuje listina nejenom vznik poplatkové povinnosti, nýbrž i rozsah právního jednání (ač jinak jest závažný jen obsah jeho, nezáleží na nadpisu listiny, nýbrž na jejích právních účincích) a tím i výměru poplatku. Schéma námi uvedené vypadá podle judikatury správního soudu tedy takto: byla-li platným soukromoprávním jednáním stanovena nějaká povinnost a byla-li o tom vyhotovena listina, vzniká poplatková povinnost, postihující právní jednání, pokud bylo fixováno uvedenou listinou a pokud sazebník výslovně nestanovil za předmět poplatku listinu přímo.

S tímto omezením jest pokládati podle judikatury právní jednání za předmět poplatku (Lozinski¹⁸⁾ č. 32, č. 161). Tento názor můžeme pochopiti, i když takto judikatura nevystihuje finančně vědeckou povahu dávek, v popl. zákoně upravených, a hospodářský účel tohoto zákona.¹⁹⁾ Avšak správní soudní dvůr byl orientován civilisticky, což nepřekvapuje, když přihlížíme k jeho složení. Kromě toho nemohl v jeho senátech zasedati náležitý počet speciálně školených finančních právníků, vždyť v době, kdy došlo k jeho zřízení, bylo finanční právo ještě na hodně nízkém stupni vývoje, takže podle původní osnovy zákona o správním soudě neměl tento vůbec rozhodovati o otázkách finančně správních. Kromě toho má správní soud jinou funkci než civilní soudy, totiž kasační, musí se tedy přísněji držeti předpisů zákona a

¹⁸⁾ Vyjimečně pokládá nález Budw. č. 4325/1888 zásadně listinu za předmět poplatku.

¹⁹⁾ I pojem »platné právní jednání« jest namnoze velmi úzce interpretován. Tak je-li nesprávně právním omylem kontrahentů smlouva kvalifikována, není to na závađu, aby toto právní jednání bylo subsumováno pod příslušné ustanovení poplatkového zákona (L. č. 27). Označení spisu, jak je strany provedly, platí potud, pokud z právního jednání v něm obsaženého jasně neplyne, že toto označení jest nesprávné (L. č. 29). Finanční úřad není povinen přihlížeti k tomu, že mezi dvěma platnými právními jednáními nastala kolise (L. č. 30). Vlastník může prodati po sobě několika osobám tytéž pozemky a všecka tato právní jednání podléhají poplatku, ač mimo jedno nejsou proveditelná (L. č. 75). — I bezúčinné právní jednání podléhá poplatku, protože v době, kdy k němu došlo, vzniklo »právo«. — Paragrafem 1 popl. zákona není postiženo originární právní nabytí. To ovšem lze odůvodniti tím, že z originárního nabytí nelze souditi na únosnost věcnou.

nemůže míti takovou funkci právo tvornou, jako civilní soudy, nemůže tak přihlížeti k hospodářskému účelu zákona.²⁰⁾

Je-li předmětem poplatku právní jednání, stávají se předpisy soukromého práva součástí skutkové podstaty norem poplatkového práva. Tím se vnáší ovšem do tohoto oboru právního velká komplikovanost, neboť zde skutková podstata normy zase sama obsahuje hypotetický soud, to znamená, finanční úřad sám musí prejudiciálně zjišťovati, jakého druhu jest to které právní jednání, zdali je platné atd. To plyne z § 6 popl. zákona, kde je přesně určen poměr poplatkového práva k soukromému právu po stránce negativní. Finanční úřad rozhoduje na základě volného uvážení, je-li právní jednání platné, není-li zde skutečností, které by způsobily jeho neplatnost; není v principu ani vázán výrokem soudu, na př. při rozsudku pro zmeškání nebo submisí (Budw. XI 3700, Budw. XII 3881 a Budw. 7513/1893). Strany ovšem musí obyčejně dokázati neplatnost právního jednání, není-li tato přímo patrna z listiny. Z té na druhé straně musí býti zase patrné, že vznikla povinnost (L. č. 166).

Uvedená praxe nejen že neodpovídá účelu zákona, ale zejména není v souhlasu s moderním vývojem finančního práva, jeho emancipací, k níž v nové době dochází. Jest ovšem pravda, že často ani moderní finanční zákony nedovedly se úplně oprostiti od toho, aby nevnesly do skutkové podstaty určující dávkovou povinnost pojmy souboru norem, které jsou vydány k jiným účelům. Tak na př. německý Kapitalverkehrssteuergesetz z roku 1922 znova činí předmětem dávky právní jednání určitého druhu. Ale od novelisace poplatkového zákona v roce 1862 přibývají dávky přímo odváděné, které zároveň jsou upraveny samostatným zákonem nezávisle na institutech soukromého práva a přímo postihují posuny majetkové. Správnou cestu však, zejména v tom

²⁰⁾ Lze ovšem i zde uvéstí vyjimky, na př. nález z 9. X. 1900 č. 6855, Budw. 14608. — Ostatně zdá se, že spor o předmět poplatku jest přeceňován. Pokud se týče hlediska finančně právního, jest v konkrétním případě vždy dosti podrobných zákonných ustanovení, podle kterých nutno rozhodnouti. Také pro finančně právní systematiku má tento spor malý význam vzhledem k malé relevanci § 1 popl. zákona. Ani po stránce finančně vědecké jej nemůžeme pokládati za důležitý, když si uvědomujeme, že oběhové daně postihují výdělečné akty, že nejsou tedy žádnou spotřební daní za právně relevantní papír, ani úplatou za ochranu státu. — V novější době drží se asekurační teorie ještě Leroy Beaulieu.

ohledu, ukázala úprava daní z obratu, jež činí předmětem dávky hospodářské dění,²¹⁾ totiž dodávky a výkony.

Kromě toho spočívá náš poplatkový zákon na soustavě práv²²⁾ a nikoliv povinností.²³⁾ Opustíme-li terminologii školy přirozenoprávní, jsme na rozpacích, čím máme slovo »právo« v poplatkovém zákoně nahraditi. Bylo by nesprávné nahraditi je pojmem právního nároku, t. j. možností vynucení povinnosti protistrany zásahem státu. To by předně znamenalo krok zpět, návrat k teorii asekurační, a kromě toho další komplikování poplatkového práva, neboť bychom se dostali ještě do sféry procesního práva, kterému se autoři zákona z r. 1850 tak pečlivě vyhnuli. Podle pozitivního práva by bylo nesprávné užití slova »právo« ve smyslu nárok. Ze sazebníku můžeme usouditi, že se § 1 popl. zák. vztahuje také na naturální obligace (na př. sázky). Tedy i zápůjčka k účelům nedovolené hry podléhá poplatku.

Nelze však zpoplatniti rukojemství za naturální obligaci (musí jíti o platné utvrzení práv a takové rukojemství by bylo neplatné).

Kromě toho povstává nárok až když je pohledávka splatná, kdežto podle poplatkového práva povstává nárok státu na poplatek, jakmile je smlouva perfektní (§ 44, viz též s. p. 95/65 B, 40/57 a). Ostatně také nositel jména jako takový má nároky, může podati žalobu, aby toto jméno ne-

²¹⁾ O její hospodářské funkci, zejména potud, že ji nelze pokládati jen za přechodnou výpomoc, srv. Kurfürst: Daně z obratu.

²²⁾ Pod vlivem terminologie o. z. o. Ovšem jinak ignoruje subtility přirozenoprávní školy, která znala přenesení práva, možnosti práva (titulu) a dobrovolné omezení osobní svobody. Podle našeho poplatkového práva se zásadně zpoplatňuje titul. V osnově našeho obč. zákona se již většinou místo o právech mluví o pohledávkách. — Souvislost obligačního práva našeho o. z. o. a poplatkového zákona stala se nápadnější po III. novele k o. z. o., kdy nadpis 17. kapitoly II. dílu II. hlavy byl upraven ve znění: »O smlouvách a právních jednáních vůbec«, Termín »právní jednání« byl sem nově vnesen a tím pro poplatkové právo — ne v jeho prospěch — precisován; tím je tudíž pro § 1 popl. zák. dána ještě menší interpretační volnost.

²³⁾ »Subjektivní právo je podle tehdejší doktriny vrozené právo, ale omezené; omezení je dáno pozitivním právem: pro toho, kdo je omezen, je to povinnost, pro toho, kdo má z toho omezení výhodu, je to právo, jemu je totiž dána ochrana, ale tato ochrana má morální nebo hospodářskou hodnotu.« Sedláček: Občanské právo československé, str. 101. — Také v přednesu ministerské rady se praví, že každá změna, upevnění a zrušení závazku se jeví jako majetek toho, v jehož prospěch se děje právní jednání. Tento majetek jest předmět dávky ». . . dieses Vermögen wird belegt . . .«).

bylo zneužíváno atd. — pojem nároku jest tedy příliš široký.²⁴⁾

Právnícky ještě méně propracovaný jest poplatkový sazebník. Upomíná na doby nevyspělého hospodářství, na naivní kameralistické zákony už tím, že není systematický, nýbrž alfabertický, při čemž hesla jsou volena empiricky podle hospodářských zjevů z doby minulého století. Jest na-prosto nepřehledný. Na př. u s. p. 111/117 jest uvedeno 22 vý-jimek. Jedna z nich jest na př. vysvědčení o splnění povin-nosti, čísti mše s ohledem na věnovanou částku na to nebo na rentu k tomu účelu poskytnutou.²⁵⁾ U přímých daní se zpoplatňuje důchod a výnos, které lze uvést na stejného jmenovatele: důchodem je, co je určeno ke spotřebě, výno-sem je rozdíl mezi statky obětovanými k výrobě a vyrobe-nými; obojí jest tedy spojeno účelovým určením. Ale jakou souvislost máme najíti mezi prodejem nemovitosti a vysvěd-čením o mších? Do primitivních a detailních výpočtů sazeb-níku nelze pojmouti složitosti dnešního hospodářského ži-vota, proto se musí poplatkový zákon stále novelisovati (po-jišťovací poplatky, poplatky ze smluv společenských atd.), stává se úplně nepřehledným; pokud pak poplatkové právo bude vybudováno na systému sazebníku, nelze se takové slo-žitosti vyhnouti. Logicky jest sazebník monstrum. Byl-li již § 1 popl. zákona po stránce právní stylisace velmi nepřesný — když uvádí vedle sebe jako předmět dávky právní jednání a obchodní knihy, tedy právně relevantní projev vůle a kus vnějšího světa — jest to ještě horší u sazebníku, kde bez ladu a skladu jsou vedle sebe určeny jako předmět poplatku věci naprosto nesourodé.²⁶⁾ Je založen na naivním názoru mi-

²⁴⁾ Naše osnova o. z. o., která znamená jen novou redakci platného obč. zákoníku, jak se výslovně v důvodové zprávě uvádí, nevypořádala se také s pojmem »práva«, nýbrž ho ještě užívá, ovšem v mnohem omezenějším rozsahu než platný občanský zákon. Mluví se o právech majetkových (§ 76) i jiných (§ 2), užívá se také slova nárok (v rodin-ném právu § 5). — O vlivu kodifikace soukromého práva na právo poplatkové srv. také Tuš »K otázce unifikace poplatků v republice Československé«, Právní Obzor ročník XIII. č. 14 a násl.

²⁵⁾ Připomíná to položku celního sazebníku kteréhosi státu, která určuje clo za mléko strakatých krav, pasoucích se ve výši více než 1.600 m nad mořem.

²⁶⁾ Nestejnorodosti předmětu poplatku si byl vědom zákonodárce z r. 1840 a hleděl proto učiniti jednotně předmětem poplatku listiny, srv. Kremer n. u. m. — Pro systematický sazebník se vyslovuje u nás na př. Talíř a Chochole. Při kodifikaci poplatkového zákona byly o to veliké boje. že byl vytvořen sazebník alfabertický, způsobil asi spěch

nulého století, že lze detailním zákonem zasáhnouti a regulovati veškeré hospodářské a sociální dění. Na tomtéž stanovisku stáli autoři trestního zákona (známý Beccariův názor o aplikování právních norem formou syllogismu) a občanského, kdežto — ne v poslední řadě pod dojmem teorií školy volnoprávní — spokojují se osnovy těchto zákonů spíše tím, že dávají soudci pouhé direktivy, jak má rozhodovati. V poplatkovém zákoně nemáme ani zvláštního interpretačního pravidla, které by dávalo aplikujícímu orgánu směrnici, jak má rozhodovati, vyskytne-li se mezera v zákoně — jak to činí § 7 o. z. o. — ani nějaké generální klausule o obcházení zákona jako jest § 5 v německém řádě o říšských dávkách, nepřihlížíme-li ovšem k nedostatečnému a právně zaostalému ustanovení čísla 1 připomínek k popl. sazebníku z r. 1850 a generální klausuli s. p. 19/101 A n.²⁷⁾ V sazebníku se předpokládá — ještě pod vlivem pandektistů — že právní jednání se dějí v určitých neměnných formách. Moderní hospodářský život a právní poměry naprosto však nelze vtěsnati do úzkého rámce popl. sazebníku.²⁸⁾ Stupnicové poplatky jsou fixovány většinou na materiální právní pojmy, které se vývojem doby a teorií mění, které nejsou pevně ohraničeny. Ovšem dlužno připomenouti, že se nelze spokojiti ve finančním právu takovými rámcovými normami jako v právu soukromém nebo trestním. Pro finanční právo je charakteristická větší vázanost zákonem, než kdekoli jinde. Uvolnění by

a příklad četných příruček kolkového práva (viz na př. Rau: Stempel-patent 1795, Felsenbrunn: Stempel- und Taxgesetz 1803, Kopetz: Das neue Stempel-patent 1802). V přednesu ministerské rady se uznává jeho nesprávnost a slibuje se vydání systematického sazebníku. — Systematický sazebník jest na př. v Itálii.

²⁷⁾ Osnova našeho o. z. o. vypustila § 6 a 7, ale právě proto, aby nevázala soudce při interpretaci norem. —

Obcházení zákona máme řešeno kasuisticky v § 30 popl. zák. u listin, dále v § 38 (novace) a v §§ 39 a 40. Na základě cit. č. 1 připomínek vychází se obvykle ze zásady »in dubiis pro fisco«. Vyvozuje se to z účelového určení finančního práva a vůbec z celého účelového dělení mezi právem soukromým a veřejným. V tom ohledu by pak mohl sloužiti jako interpretační pravidlo § 6 popl. zák., který svým obsahem zařazuje poplatkové právo do práva veřejného. Překonáním teorie o dvou druzích práva, soukromého a veřejného, padá i tato zásada. Právní řád určuje jen povinnosti, jen tyto povinnosti jsou platné. Nemůžeme už přijímati názory starších teoretiků správního práva, že v právu veřejném zákonná ustanovení znamenají jen mez, za kterou státní orgán nemůže jíti.

²⁸⁾ Na rozpor v právním nazírání, na př. u pojmu jmění, poukázal jsem jinde. Srv. můj článek »Hospodářský pojem poplatkového ekvivalentu«, Všehrd, ročník XIII., č. 3.

mohlo nastati jen při řádně vybudovaném finančním soudnictví.²⁹⁾

Naproti tomu dokonalost zákona o soudních poplatcích spočívá z velké části v tom, že soudní poplatky kotví svou podstatou v právu formálním. Procesní úkony jsou pevně určeny, jejich forma je přesně předepsána a proto jest snadné je zachytiti a stanoviti dávkovou povinnost. Horší to je už při dávkách z úředních úkonů, neboť správní akty nejsou formálně tak ostře vyhraněny. Poměrně snadné jest také určití poplatkovou povinnost při t. zv. rejstříkových poplatcích (které převládají ve Francii), kdy povinnost k dávce se váže na skutečnost zápisu do veřejných knih (pozemkových, obchodních rejstříků, emisní poplatky). Ale jinak jest tomu, jde-li o soukromoprávní jednání, když v našem soukromém právu jest uznána zásada obecné závaznosti smluv. Obč. zákoník uvádí jen určité typy smluv (o ty se nejčastěji bude jednati), v praktickém životě však se právní jednání těmito typům budou jen podobati, nemusí býti identická s nimi a mohou obsahovati různé jejich prvky, budou se více přibližovati jednomu typu a méně druhému.³⁰⁾

²⁹⁾ Které naprosto nemusí býti na neprospěch bernímu fisku, čehož důkazem jest finanční soudnictví v Německu. Srv. také Koczyński »Über einige wünschenswerte Richtungen der Gebührenreform«.

³⁰⁾ Na př. koupě lístku do divadla jest smlouvou trhovou, nájemní a smlouvou o dílo. Stejně domovnická smlouva jest smlouvou služební a nájemní. — Při takových složitých případech pak namnoze rozhoduje konec označení listiny.

Praxe si může sjednati částečnou odpomoc při aplikaci na základě §§ 32—39 popl. zák., kde se mluví o vedlejších právních jednáních — ačkoli zde zákonodárce, jsa v zajetí své teorie, měl něco jiného na mysli. Při tom nutno si uvědomiti, že individualisaci lze provésti jen z nějakého předem zvoleného stanoviska, na př. účelového hlediska hospodářského, u právních jednání na př. vzhledem k účeli, ke kterým jsou sjednána. V tom ohledu jde obč. zákoník poplatkovému právu na ruku, jelikož celá systematika obč. práva jest dána tímto účelem. Přesně vzato, jest jedním právním jednáním jeden právně relevantní projev vůle, kterým se zakládají určité povinnosti nebo jich komplex. Toto jednání může pak obsahovati různé prvky typů: smlouvy nájemní i služební atd. I zde vidíme labilitu § 1. Judikatura je dosti kolísavá. Uznává se, že právní jednání vždy musí míti znaky, které pro existenci právního jednání podle předpisů obč. práva jsou nutné. Souvislost mezi hlavním a vedlejším právním jednáním musí býti jen ve vztahu podřazenosti jednoho (vedlejšího) k jinému (hlavnímu). Vedlejší právní jednání musí míti za předpoklad hlavní tak, aby jinak zde nebylo materiální kausy. Vedlejší právní jednání při tom nemusí býti podle obč. zákoníku právě nutnou součástí hlavního právního jednání (Lozinski č. 401), ale na druhé straně se zase vyžaduje vnitřní právní souvislost mezi hlavním a vedlejším právním jednáním. Hlavní právní jednání k své právní existenci neb dokonalosti nutně musí vyžadovati vedlej-

Typisace v obč. zákonu jest provedena celkem vzhledem k hospodářskému účelu toho kterého právního jednání. Soudce hledí během procesu seznati, jaké povinnosti chtěly strany stanoviti a podle toho může skutkovou podstatu subsumovati pod příslušná ustanovení zákona a vydati odvozenou normu, rozsudek, podle směrnic, daných právě typisací smluv v předpisech soukromého práva. Finační úředník nemá této možnosti, jest vázán na typy popl. sazebníku. Nikde není řečeno, že má přihlížeti k hospodářskému účelu právního jednání, nýbrž pouze k jeho právní povaze (L. č. 203). Jest to určitý paradox, že u finančního práva, aspoň v určitém jeho oboru, jest rozhodující právně vědecké třídění právního jednání, nikoli jeho hospodářský účel. Strany, chtějíce uniknouti dávkové povinnosti, dissimulují právní jednání, nač státní správa reaguje dalšími kautelami, zaváděním vexatorních předpisů a často krutých právních domněnek — poplatkové právo se dále komplikuje.

Někdy je vůbec technicky nemožné zpoplatniti právní jednání; to jest patrno na př. při abstraktních právních jednáních, která jest těžko zařaditi z jednotného hlediska do sazebníku.³¹⁾

V praxi ovšem nutně dochází k rozdílům mezi výkladem určitých pojmů a jich významem v soukromém a poplatkovém právu. To vidíme na př. u příslušenství. Příslušenství jest věc vedlejší, která slouží věci hlavní. Při posou-

šího právního jednání (Lozinski 402). Motiv nebo hospodářský podnět jsou bezvýznamné (L. 406). To jest ovšem samozřejmé, rozhodný jest jen právně relevantní projev vůle, kterému však právní řád přisuzuje určitý úkol. Jest rozdíl mezi subjektivní stránkou a mezi individualisací právního jednání podle právně určeného účelu. — Pro neujasněnost judikatury uvádíme na př. nález správního soudního dvoru z 24. I. 1899, č. 581 Budw. 12424: Smlouva pachtovní, podle níž měl býti odváděn pacht a placena určitá částka na povznesení lázeňského místa, pokládal správní soud za dvě smlouvy, totiž smlouvu ve prospěch třetího a pachtovní, ač přece pachtýři šlo jen o získání věci a nezáleželo mu na tom, k jakému účelu odvádí peníze. Propachtovatel je mohl prostě vybrati a sám mohl odvésti určitou částku na povznesení lázeňského místa. Jde tu ovšem, jak zřejmo, o dva majetkové přesuny, takže lze v zásadě s názorem správního soudu souhlasiti. Ale bylo zapotřebí těchto juristických konstrukcí, kterým Němci případně říkají »Haarspalterei«?

³¹⁾ Poplatkový zákon s nimi valně nepočítal, protože jsou obč. zákoníku neznámá; teprve osnova je zavádí (§ 794). Směnky, šeky atd. se zpoplatňují jako listiny. Jelikož jde o rychlejší oběh majetkových hodnot a vzhledem na nebezpečí dvojího zdanění podléhají zvýhodněným sazbám.

zení může jíti o dvojí hledisko: obecné — jedná-li se o věci, které obyčejně slouží věci hlavní, t. j. stanovisko našeho o. z. o.,³²⁾ jak tomu nasvědčují §§ 294—297, 914, 336, 1500 — nebo individuální (Sedláček n. u. m.), je-li individualisace provedena vlastníkem, jak toho žádá poplatková praxe.

Jak jsem dovozoval, neprospívá poplatkovému právu jeho úzké přimknutí k soukromému právu, vždyť finanční právo se liší od soukromého práva svým účelem, oba systémy jsou vybudovány na zcela jiných předpokladech. Dochází takto jen k plichtění dvou hledisk, skutková podstata norem poplatkového práva jest příliš různorodá. To vede zase k úžasné komplikovanosti poplatkového práva, které se takto stává oprávněně předmětem nářků obecnstva. Praktikové sice chválí dokonalost poplatkového zákona. Tomu lze však zrovna tak rozuměti, jako když praktikové chválí dokonalost obč. zákona: znají jej, jest přizpůsoben potřebám byrokracie, ve své dikci jest stručný, musí ovšem býti doplněn spoustou ministerských výnosů. Mohou jej jen srovnávati s novelami, které, jelikož byly vydány jen při příležitostné potřebě a dělány obyčejně na rychlo, jsou kusé a nemohou býti tak systematické jako základní zákony. — Jsme v údobí emancipace finančního práva. Vznikají jeho zákoníky, jako náš zákon o přímých daních č. 76/27 Sb. z. a n., celní zákon č. 114/27 Sb. nebo německá Reichsabgabenordnung. Jest tedy zapotřebí, aby si finanční právo vytvořilo svou basi, svou obecnou část, své právní pojmy, své legální definice.³³⁾ To musí býti také vodítkem při kodifikaci poplatkového práva.³⁴⁾³⁵⁾ Zejména nemá smyslu individualisovati předmět dávky jako právní jednání.³⁶⁾ Také sazebník

³²⁾ Na toto stanovisko se postavila zcela rozhodně osnova v § 234, která zúžila pojem příslušnosti po vzoru čl. 645 švýcarského obč. zákona. Podle důvodové zprávy nepatří mezi příslušenství na příště zásoby, určené pro obchod, dobytek na žír atd. V pochybnostech rozhoduje místní názor — tedy hledisko objektivní.

³³⁾ Definici ovšem tvoří věda, ale jen zákon může autoritativně stanoviti náležitosti skutkových podstat.

³⁴⁾ Od formálního práva se poplatkový zákon emancipoval dosti dokonale. To vidíme v definici listiny § 1, písm. A, č. 3, co jest součástí listin stanoveno v § 35. Pro ně má také význam § 36, pojednávající o obcházení zákona.

³⁵⁾ Nezapomínejme, že je hotova osnova obč. zákoníka, která sice nepřináší mnoho změn, která se však snažila vymýtití všechny definice platného obč. zákoníku. Zejména byl vypuštěn § 1, určující, co je soukromé právo. Vodítkem může tedy býti nadále jen § 1 c. ř. s.

³⁶⁾ V tomto ohledu nelze také souhlasiti s názory Cahovými, obsa-

má v nynější době málo smyslu. Stupnice I. jest celkem zbytečná vzhledem k četným osvobozením od poplatkové povinnosti. Případy stupnice III. se vyskytují tak ojediněle, že nemá smyslu konstruovati zvláště k vůli tomu sazebník. Dříve měl sazebník jiný význam: sazba se neřídila jenom podle druhu právního jednání, nýbrž také podle stavu poplatníkovy a podle úřadu, příslušného pro právní jednání.

Víme, že u kodifikace finančního práva jsou rozhodující především ohledy rozpočtové. Známe také zásadu, že každá stará daň je dobrá a každá nová špatná. Ale nežádáme žádnou radikální reformu poplatkového práva podle postulátu finanční vědy a politiky.³⁷⁾ Chceme jen vybudování finančního práva, jeho zdokonalení po stránce formální, nikoli obsahové. Německý řád o říšských dávkách byl uzákoněn právě v důsledku toho, že stát žádal další velké oběti od poplatníků. Stejně tomu bylo u poplatkového zákona z r. 1850. Jsme opětovně v době, kdy stát je nucen ukládati velká břemena občanům. Volá se po ekonomisaci státní správy. Máme příležitost zjednodušiti jednu z nejkomplikovanějších materií našeho finančního práva.

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Advokát neporušil svých povinností, když se při své činnosti řídil pokyny druhého zmocněnce svého zmocnitele.

V roce 1924 oznámil J. P. žalobci, bydlícímu v Americe, že matka tohoto, bydlící na Moravě zemřela a že pozůstalost po ní byla projednána a odevzdána žalobcově sestře Marii J., jakožto universální dědičce.

Žalobce dopsal na to Janu P., žádaje ho, aby se postaral o vydobytí jeho dědického podílu a aby učinil, co bude třeba.

ženými v jeho referátu k 3. sjezdu právníků »Reforma poplatkového práva«. Není příčiny zprostiti obchodní knihy poplatkové povinnosti, když právě jimi lze dobře postihnuti posuny majetkové podobným způsobem, jako u poplatků rejstříkových. Totéž platí v tomto bodě o návrhu Lepařově, podaném z téhož podnětu.

O kodifikaci našeho poplatkového práva srv. zápis o jednání finančně právní sekce 2. sjezdu čs. právníků v Brně roku 1925 a zápis o poradách VI. vědeckého odboru pro právo finanční na 3. sjezdu čs. právníků v Bratislavě roku 1930 a resoluci k této otázce, stejně referát Cahův k 2. sjezdu »Jednotná kodifikace právních norem a finanční hospodářství státu«.

³⁷⁾ Viz vývody Chocholovy n. u. m.

Proti eventualitě, aby spor nebyl později zahájen jednou ze stran před soudem řádným, jestliže vůle obou stran v době sjednání úmluvy o příslušnosti cizozemského bursovního soudu rozhodčího k založení této příslušnosti jakožto výlučné skutečně se nesla a jako taková v patřičné formě také byla projevena, měla by býti ovšem dána stranám alespoň možnost zajištění v podobě jasné, pochyb nepřipouštějící formulace obsahu úmluvy. Vzhledem k judikatuře o nepřipustnosti úmluv o výlučné příslušnosti cizozemských bursovních soudů rozhodčích tomu tak však naprosto není. I když se podaří smluvní straně proplouti ne právě snadnými úskalími požadavků formy a výkladu vůle, bude pravděpodobně krajní výsledek spočívat pouze v tom, že bude moci sice sama jakožto žalobkyně v případě sporu rozepři u soudu smluvené příslušnosti platně vznést, že však nebude patrně kryta proti tomu, aby, vystoupí-li druhá strana sama jako žalobkyně, nezahájila nakonec úspěšně rozepři před řádnými soudy tuzemskými, třebaš byla opačná smluvní vůle projevena jasně a formálně bezvadně.

Vývoj teorií soukromého práva a právo poplatkové.

Dr. K a z i m í r Č a k r t.

Ú v o d; pojem finančního práva. Právo poplatkové.

Dříve než přejdu k vlastnímu tématu, chtěl bych se zmíniti o jedné věci, která v jiném oboru práva jest samozřejmostí, ve finančním právu však, a snad zvláště v poplatkovém, není ještě naprosto zbytečno připomenouti: Jest to nutnost vytvořiti jasné pojmy v tomto právním odvětví, vybudovati přesnou terminologii a náležitou systematiku jeho.

Jest mnoho důvodů, proč bylo finanční právo v tomto ohledu zanedbáváno, a to nejenom vědeckou literaturou, nýbrž i přímo při vytváření finančních zákonů. Tyto dva činitelé — teorie a pozitivní právo — jsou ostatně ve vzájemném vztahu, jeden působí na druhého, na základě pozitivních právních předpisů vytváří teorie obsahové i formální právní pojmy a teorie pak zase ovlivňuje zákonodárství. Nedostatek

vědeckého zájmu o finanční právo způsobil především tradiční předsudek, který stíhá vůbec veřejné právo, jak dobře vystihuje Merkl ve svém Obecném právu správním, když praví (str. 130): »Názor v právnických kruzích dosud vládnoucí, že soukromé právo je vlastním »pravým« právem, chtě nechtě vyplývá z kapitalistické orientace. Žijeme pod vládou omylu, že soukromé právo má v dnešní soukromokapitalistické společnosti jakožto forma vzájemného styku právně-politicky i právně větší význam, nežli právo správní, které většinou paralyzuje účinky soukromokapitalistického společenského řádu a představuje v individualistickém právním řádu právní řád typu socialistického.« Slova Merklova platí zvýšenou měrou o finančním právu. Vždyť hospodaření státu se děje podle principu kolektivistického, který konstruuje veřejné hospodářství podle objektivního užitku a objektivní škody celku (Engliš: Finanční věda). Jest to zásada solidarity, tedy zásada komunistická, vyjádřená heslem: »Každý přispívá, jak může, každý dostává, kolik potřebuje.« Proto Engliš (n. u. m.) správně poznamenává, že státní hospodářství zasahuje v individualistickém státu rušivě do soukromého hospodářství. Na tom mnoho nemění skutečnost, že poplatky ve finančněvědeckém smyslu jsou konstruovány poněkud jinak, totiž na základě principu kooperace, který jest přechodem mezi kolektivismem a individualismem.

Správní právo má ovšem přece jen svou rozsáhlou literaturu, své četné monografie o rozličných svých prvcích. Stačí připomenouti jen četná pojednání o vadnosti správního aktu, o správních orgánech a pod. Co se týče našeho finančního práva, jest sice předmětem rozsáhlých a úctyhodných spisů — můžeme uvést práce Konradovy, Myrbach-Rheinfeldovy a Talířovy — ale i tyto práce se omezují většinou jen na funkci ryze popisnou, bez vnitřního prohloubení právních souvislostí a rozsáhlé finanční materie, bez analýsy pojmů finančního práva. Jinak se vědecká práce dokonce omezovala po většině jen na komentování jednotlivých rozsáhlejších finančních zákonů, resp. na systematický jejich výklad nebo na historické monografie určitých druhů dávek.

Z řad nejen finančních praktiků, nýbrž i některých teoretiků se častěji namítá, že taková nauka o finančním právu, která by na základě norem finančního práva vytvo-

řila organicky jednotný systém poznatků finančně-právních, správnou a jednotnou terminologii a finančně-právní dogmatiku, jest zbytečná. Pro finanční právo stačí, plní-li finanční zákony svůj úkol, opatřují-li státu náležité příjmy — vše ostatní jest prý zbytečnou komplikací. Funk na př. ve svém článku »Právo berní« (Obzor národohospodářský roč. XXXVII. č. 2) uvádí, že věda o finančním právu byla v Německu označena za »Modepflanze«, »která trvalého pěstění nezasluhuje a jistě najde ve vedlejší zahrádce správního práva dostatečné místo«. Takový názor vyplývá ještě z úzkých obzorů původní »správní nauky«, ovládané ryze praktickými potřebami státní správy, jest to ozvěna primitivní, staré kameralistiky, která pečovala jen o to, aby pokladna absolutistického panovníka byla co nejplnější, bez ohledu na postuláty moderní státní politiky, bez ohledu na osobní a věcnou únosnost individuálních hospodářství. Jest směšné domnívati se, že věda o soukromém právu byla vytvořena z nějakého *l'art pour l'art*ismu, aby se dělala věda pro vědu. Stačí přece podívati se do všeobecného občanského zákoníku, na jeho definici vlastnictví, na jeho typisací smluv a vidíme, že úprava soukromého práva jest určována stejně hospodářskými hledisky jako právo finanční, které přece také není jen návodem k tomu, jak by mohla státní pokladna shrábnouti co nejvíce peněz. Vzorný německý finanční zákoník, řád o říšských dávkách z r. 1919 (*Reichsabgabenordnung*) přece nemohl býti také vytvořen bez vědecké systematiky. K jeho vytvoření však jistě nedošlo proto, aby se vyhovělo nějakým akademickým požadavkům, nýbrž proto, že stát ukládal občanům po válce nesmírná hmotná břemena, což bylo možno provésti jen na základě reformovaných finančních zákonů, měla-li býti finanční správa s to, splniti svůj úkol.

Ovšem skepsi, která se projevila při vytváření vědy o finančním právu podobné vědě o soukromém nebo správním právu, můžeme chápati. Jak dovozuje Sedláček ve svém *Občanském právu československém*, nebyla nauka o soukromém právu nepředpojatou vědou, neboť se omezovala jen na pojmy skutkových podstat, byla tedy vázána právními předpisy. Nebyla si ani jista, co znamená zákon pro právní vědu, není-li kanonickou knihou. Právní věda se zabývala hlavně

exegesí Digest a ze skutkových podstat vytvořila řadu obsahových pojmů, jako vlastnictví, věcná práva atd., které byly jenom zkrácením těchto skutkových podstat. »Mezi teorií, která se zabývala vyráběním těchto pojmů a praxí, která se zabývala tvorbou norem, byl rozpor, praxe teorií nebyla vedena a teorie s praxí si nevěděla dobře rady.« Takovým nedostatečným vědeckým základem, zejména nejasností o tom, co jest vůbec právo a co předmětem právní vědy, trpěla také nauka o správním právu. I zde věda byla často pláštíkem politických teorií o mocenském postavení státu; takové kazy obsahuje na př. zvláště reprezentativní německá správní nauka z konce minulého a začátku tohoto století, příznačná pro to je na př. nauka o nouzovém právu státu. Stejně bylo i finanční právo tradováno společně s finanční vědou a zvláště finanční politikou. Do výkladů zákona byly vpleteny úvahy *de lege ferenda*, ustanovení finančně-právních norem, zejména jejich skutkové podstaty, byla vykládána s ohledem na poučky finančně teoretické bez zřetele k pozitivnímu finančnímu právu; bylo zde více kritiky, více hodnocení podle postulátu a méně hodnocení platnosti norem, méně interpretace a systematiky.

Aby tedy věda o finančním právu byla plodná, musíme si teprve uvědomiti podstatu finančního práva. Předmětem právní vědy jsou právní normy, předmětem nauky o finančním právu jsou tedy normy finančního práva. Zejména v západních státech se ovšem traktuje finanční právo ještě společně s finanční teorií, finanční historií a finanční politikou. Gaston Jèze ve svém »Cours de la science des finances et de législation française« prohlašuje, že jest přímo škodlivé, rozlučovati tyto disciplíny, finanční vědu a finanční právo. Poznatky takto získané však nutně musí býti jednostranné, neboť způsob poznávání a tím i předmět poznávání u finančního práva a finanční vědy jest zcela rozdílný. Finanční teorie se zabývá hospodářstvím veřejných svazků, finanční politika stanoví ideál, ke kterému veřejné hospodářství má dospěti a dává návod, kterými prostředky ho lze dosáhnouti. Finanční teorie pozoruje finančně hospodářské jevy jako někým chtěné, kdežto finanční právo pozoruje ustanovení finančního práva jako jevy povinné, zkoumá platnost právních norem, jaké povinnosti jimi jsou stanoveny a jaká

skutková podstata musí býti dána, aby vznikla dávková povinnost.

Předmětem nauky o finančním právu jsou tedy normy finančního práva. Pojem finančního práva nelze ovšem určit s hlediska normativního, neboť stejně jak se dělí právo na veřejné a soukromé s ohledem na účelové určení norem, tak se tvoří i pojem finančního práva jako zvláštního odvětví právního řádu z důvodů praktických, nevyplývá z podstaty práva.

Nedokonalost vědy o finančním právu byla tedy přirozeně způsobena v podstatě malou vyspělostí finančního zákonodárství. K emancipaci tohoto oboru práva dochází teprve poměrně pozdě s postupnou samostatnou organizací finančních úřadů; tyto byly totiž dlouho součástí správních úřadů. U nás ke zřizování samostatných finančních úřadů došlo vlastně před necelým stoletím (v oboru daní nepřímých), poslední krok byl učiněn teprve po převratu zákonem z 20. III. 1919 č. 153 Sb. z. a n. Stav finančního práva pak jest v úzké souvislosti s organizací finančních úřadů, neboť finančním právem v nejširším smyslu jest ta část právního řádu, kterou aplikují finanční úřady (příp. finanční správa jako celek) jako svoji specifickou kompetenci v oboru ukládání a vybírání veřejných dávek. Pojem finančního práva jest takto určen v první řadě formálně příslušností finančních úřadů a dále obsahově, t. j. účelem, k němuž tyto dávky jsou vybírány. Při vědeckém zpracování se sice namnoze klade větší důraz na materiální kritérium a jelikož se rozsah finančního práva omezuje v podstatě na obor veřejných dávek, mluví se o právu berním, příp. daňovém. Avšak vzhledem k účelu, pro nějž se odděluje finanční právo od ostatních norem právního řádu jako samostatná skupina norem, považují za vhodnější, položit důraz na formální stránku. Formální kritérium jest nám totiž vodítkem při dalším dělení pozitivního finančního práva. Dělíme je na právo poplatkové, právo o přímých daních, nepřímých daních atd., nikoli podle klasifikace příslušných dávek, jak ji provádí finanční věda, nýbrž podle norem, které pozitivní právo předepisuje pro vybírání dávky a podle příslušné organizace úřadů; na př. naši daň z obrátu vybírají berní správy, jde tedy podle našeho práva o daň přímo vybíranou, stejně většina našich

oběhových daní jest upravena poplatkovým zákonem, patří tedy do poplatkového práva. Ani formální ani materiální kritérium ovšem není jednoznačné, ježto jednak finanční úřady zasahují autoritativně i na jiném poli, než ukládání a vybírání veřejných dávek — na př. v oboru měnovém, bursovním atd. — jednak vzhledem k historickému vývoji a souvislosti agend aplikují finanční úřady při výkonu své specifické kompetence i normy jiných oborů právních, na př. soukromého práva. To vyplývá ostatně již ze zásady jednotnosti právního řádu; tak na př. pokud se týče našeho právního řádu hájí se obecná platnost interpretačních pravidel, obsažených v §§ 6 a 7 o. z. o. i pro právo finanční.¹⁾ Kromě toho bývají normy práva soukromého do finančních zákonů přímo recipovány, na př. poměr mezi finanční správou a majiteli prodejen monopolních tabákových výrobků jest podle výslovného ustanovení zákona soukromoprávní.

Je-li tato recepcie v jiných oborech práva výjimkou, jest v našem poplatkovém právu pravidlem, ba jest přímo pro ně charakteristická. V oddílu poplatkového zákona, obsahujícím všeobecná ustanovení, kde se určuje předmět dávky, praví se v § 1 písm. A: »Dávce podléhá každé právní jednání, kterým podle občanských zákonů práva jsou zakládána, přenášena, utvrzena, pozměněna nebo zrušena.« Dále se pak zpoplatňují převody na případ smrti (písm. B), určité právní pomůcky (písm. C) a konečně určité spisy a úřední jednání (písm. D). Jak se máme dívat na toto ustanovení?

»P o p l a t k y« n a š e h o p o p l a t k o v é h o z á k o n a.

Předně si musíme uvědomiti, že dávky, upravené v našem poplatkovém zákoně, jsou nejrůznějšího druhu. Jsou-li poplatky ve finančněvědeckém smyslu úplatou, odvedenou státu při opatrování určitých zájmů pro veškeré občany nebo jich skupiny (z kterých jen tyto nebo převážnou měrou jen tyto mají prospěch) a s ohledem na to, že stát jest nejen solidárním svazkem, nýbrž i nositelem funkce kooperativní,²⁾ jest zřejmo, že v našem poplatkovém zákoně můžeme velmi

¹⁾ Sporné. V tomto smyslu se vyslovuje na př. nález býv. správ. soud. dvoru Budw. č. 9121 z r. 1912, jinak Hácha v čl. Analogie, Slovník veřejného práva československého.

²⁾ Engliš, n. u. m. Týž: Problémy hospodářské teleologie.

málo dávek v něm upravených nazvati poplatky. Vedle nich se zde totiž vyskytují zejména dávky, zvané oběhové nebo obchodové (Myrbach-Rheinfeld: Finanzrecht, 1916, Konrad: Handbuch, 1913, Roschnik: System, 1928, Chochole: K reformě t. zv. obchodových daní, Obzor národohospodářský, ročník XXXIV. č. 3), které dokonce převládají. Většina stupnicových poplatků znamená zdanění výdělečných aktů, z kterých se soudí na výnos a únosnost věcnou a které takto doplňují výnosové daně, dále se zpoplatňuje majetek (poplatkový ekvivalent) a nabývání majetku (převodní poplatky, daň z obohacení, emisní poplatky). Zákonodárce z r. 1850 si toho také byl vědom, slova »Gebühr« neužil ve smyslu poplatek, nýbrž ve smyslu závazek, náležitost. Proto jest § 1 popl. zákona nadepsán: »Von der Gebühr der Abgabe«, o povinnosti k dávce, o povinnosti odvésti dávku.³⁾ Zákon sám jest nazván: »Provisorisches Gesetz über die Gebühren von Rechtsgeschäften, Urkunden, Schriften und Amtshandlungen«. Teprve v zákonu z r. 1862 se označují již konsekventně dávky, upravené v poplatkovém zákoně jako poplatky, Gebühren. Zdá se, že zákonodárce z r. 1862 si již neuvědomil, že v poplatkovém zákoně jde o dávky různého druhu, které jen z důvodů tradičních byly spojeny v jednom zákoně.⁴⁾

Poplatkové právo a soukromé právo.

V našem poplatkovém zákoně tedy jde hlavně o zdanění výdělečných aktů dávkami, jejichž sazby jsou určeny stupnicí hodnoty; tyto dávky nazýváme proto stupnicové poplatky. Jest pak zajímavé, proč takový předmět dávky, totiž

³⁾ Myrbach n. u. m. uvádí, že se užívalo také výrazu Steuergebühr, Gebühr von Beamten. Ovšem již zákonodárce z r. 1850 nebyl vždy konsekventní a užíval někdy slova Gebühr promiscue ve smyslu poplatku. V českém vydání zemského zákoníku z r. 1850 se mluví o dávkách, upravených v poplatkovém zákoně jako o kolkových dávkách nebo vůbec dávkách, kdežto v české zákonné terminologii z let šedesátých tyto dávky jsou již označeny jako poplatky.

⁴⁾ Srv. předmluvu Koczyňského k Manzovu vydání »Das Gebühren-, Tax- und Verbrauchstempelwesen« díl II. z r. 1906: »Nach zahlreichen mißglückten Versuchen gelangte man schließlich dazu, den in der älteren österreichischen Finanzterminologie (für die aktive Seite der Obligation, besonders bei auf Geld gehenden öffentlichrechtlichen Forderungsansprüchen als Korrelat zu Schuldigkeit d. i. der passiven Obligation oder Verbindlichkeit) üblichen Ausdruck »Gebühr«, welcher auf alle reformierten Abgabenzweige anwendbar war, weil es sich ja bei jeder derselben darum handelte, daß dem Staate etwas »gebührt«, in die erste Linie zu rücken.

výdělečný akt, má býti daňově zachycen jako právní jednání, jímž se zakládají, utvrzují atd. práva podle občanských zákonů. Vysvětliti to lze historickým vývojem. Stupnicové poplatky se vyvinuly z dávky, postihující kolkový papír (viz Koczinski n. u. m.), které byly zavedeny v Rakousku v r. 1686 řádem o razítkovaném papíru (Siegeldpapierordnung). Veškeré právní listiny a podání k úřadům měly býti napsány na tomto papíru; zavedeny byly 3 třídy kolkového papíru, použití té které třídy se řídilo podle výše plnění, které v příslušném právním jednání bylo slíbeno a podle druhu právního jednání. Takovou úpravu způsobila nesporně recepce římského práva. Obsahové právní pojmy tohoto práva a jeho instituce byly precisně vypracovány, zejména pojem práva vlastnického byl ostře vyhraněn proti pojmu děleného vlastnictví v německém právu; dal se proto přechod práva vlastnického také mnohem snáze postihnouti. Nejvíce ovšem působilo římské obligační právo. Vždyť většina právních jednání, o která šlo, byly smlouvy. Klasické římské obligační právo znalo, jak víme, jen několik určitých typů smluvních, t. zv. *contractus*, všechny ostatní úmluvy (*pacta*), byly právně irrelevantní. Jen smlouva určitého druhu, totiž *contractus*, byla žalovatelná; mělo-li býti tedy dosaženo určitého hospodářského účinku nějakým jednáním, musilo toto právní jednání býti uskutečněno podle určitého typu smlouvy. Později sice byly i ostatní smlouvy vybaveny žalovatelností, ale právní věda té doby tak lpěla na zavedených typech smluv, že podle tohoto měřítka posuzovala veškeré smluvní právní jednání. Vždyť právní věda velmi dlouho pracovala, jak jsem již v úvodu připomněl, s materiálními pojmy právními, jež získala ze skutkových podstat norem římského práva. Tak Justiniánský *corpus iuris* byl zároveň zákoníkem i učebnicí; zejména pandektisté chtěli přizpůsobiti sociální život svým právním konstrukcím. Vyabstrahované materiální pojmy týkají se schemat normových skutkových podstat. Ve skutkové podstatě jsou skutečnosti života schematicky zachyceny a právně kvalifikovány, jsou určitou metodou zpracovány a tříděny. Byla-li provedena určitá typisace a třídění všech právních jednání, jež se vyskytují a v nichž lze právně zachytiti hospodářské akty, nebylo přirozeně nesnadné, stanovit korespondující třídy dávek, kte-

rým tato právní jednání mají podléhati. Na tom jest budo-
ván poplatkový sazebník, který všechny typy právních jed-
nání, jež se vyskytují, označuje jako předmět dávky a podle
druhů určuje sazbu, kterou mají býti zpoplatněny.

Na úpravu poplatkového sazebníku však také měla vliv
úprava soudního řízení podle práva kanonického, totiž prin-
cip zákonných průvodů, jejichž zásady ovládaly také ra-
kouské soudní řízení. Jelikož zde bylo určeno, které listiny
jsou plným průvodem, které neúplným a které nejsou prů-
vodem vůbec, bylo možno klasifikovati i průvodní listiny a
podle toho stanoviti odpovídající sazby dávek.

Kolkové dávky tedy byly daní spotřební, totiž daní
z papíru, určitým způsobem kvalifikovaného, který se stal
takto právně relevantním; skutečnost, že obsahoval právní
jednání, dávala možnost, uplatniti toto právní jednání soudně
nebo byla dokonce podmínkou jeho platnosti, při nejmenším
však důkazem o něm.

Individualismus, který došel uplatnění pod vlivem rene-
sance a spojená s ním recepce římského práva, jež vybudo-
vala znovu pojem individuálního vlastnictví proti dělenému
nebo dokonce kolektivnímu vlastnictví středověku, jež tedy
činila vlastníkem člověka, osobu a ne rod, a konečně osvícen-
ství a spojené s ním rušení výsad šlechty, umožnily zavedení
jiné dávky, obsažené v našem poplatkovém právu, totiž dě-
dických poplatků.⁵⁾ Zároveň bylo církevní jmění postiženo
ekvivalentem dědické daně, dnešním poplatkovým ekvivalen-
tem. Josefínská doba znamená přelom v konstrukci kolko-
vých sazeb; tehdy vyvrcholilo stanovení sazby poplatku po-
dle stavu, od té doby vidíme zřejmý odklon od tohoto
principu.

Racionalistická teorie přirozenoprávní, která jest výplo-
dem doby osvícenské, se pak nejvíce uplatnila v našem obec-
ném zákoníku z r. 1811.⁶⁾ Vyhláší se v něm rovnost před

⁵⁾ V patentu z 6. června 1759 se praví o dani dědické: » . . . d) durch welche die Armen niemals, die Vermöglicheren aber nur damals zu einer Abgabe verhalten werden, wenn ihnen sozusagen ein unvermutetes Glück zustösst.« Těmito zámožnějšími byla pak v první řadě šlechta. Selský stav sice také platil dědickou daň, ale s ohledem na vrchnostenské dávky bývala sazba snižována z 10 proc. na 5 proc. Srv. Funk »Poplatek z převodů na případ smrti«.

⁶⁾ Viz zejména: Ernst Swoboda »Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch im Lichte der Lehren Kant's«, Tilsch »Občanské právo«, Sedláček »Občanské právo československé«.

zákonem (§ 4), uznání lidské svobody (§ 16), odstraňuje se právo římské a z velké části právo církevní a feudální. Jest vybudován na systému subjektivních práv, a to jednak na přirozených, jež lze poznati pouhým rozumem — to jsou osobní, rodinná práva, jednak na nabytých, to jsou majetková práva. Právní předpisy podle autorů obč. zákoníku nejsou normami, kterými se stanoví nějaká povinnost, nýbrž normami, které přiznávají určité právo.

V kolkovém a taxovním zákonu z r. 1840 pozorujeme ještě velmi málo vliv teorií, na kterých byl vybudován obč. zákoník. To je přirozené. Občanským zákoníkem se upravuje právo soukromé, které pro státní politiku nemá té důležitosti jako veřejné. Něco jiného jest u finančního práva, které jest částí práva veřejného. Jeho úprava jest pro státní politiku mnohem důležitější; vždyť poměr panovníka k poddaným jest v neposlední řadě určen berněmi, které onen jim ukládá. Nemohly se tedy v této době nejtužšího absolutismu uplatniti revoluční teorie přirozenoprávní ve finančním právu. V oboru soukromého práva naopak teorie přirozenoprávní absolutismu velkou měrou vyhovovala. Předně se občanským zákoníkem dokončila centralisace říše: zlomena byla právní kontinuita s právy zemskými a městskými odstavcem 4, 7 a 8 uv. patentu, jinak byla však zachována platnost norem veřejného práva.⁷⁾ Obč. zákoník zaváděl nový svazek státní, »státní poddanství«, tedy občanství. Stejně byly silně omezeny výsady šlechty a zvláštní práva církve.

⁷⁾ Odstavcům 7 a 8 uv. pat. odpovídá čl. V. osnovy našeho uv. zák. k obč. zákoníku, který se také zmiňuje o právu finančním.

(Dokončení.)